

نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی افغانستان

محمد همدرد^۱

محمد حیدر یعقوبی^۲

چکیده

هدف این تحقیق بررسی نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌های آموزشی اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی افغانستان است. مسئله تحقیق، نبود برنامه‌ریزی جامع در این اداره است. این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، تحلیلی-توصیفی است. جامعه آماری این تحقیق را کارمندان اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی در مرکز و ولایات که بیشتر با موضوع این تحقیق سرکار دارند، تشکیل می‌دهد. روش انتخاب نمونه با توجه به طبقات کارمندان از لحاظ تسلسل اداری و موقعیت وظیفه، از نوع تصادفی طبقه‌بندی ده است. حجم نمونه به تعداد ۲۰۸ تن از کارمندان این اداره با استفاده از روش تخمین شخصی و روش نمونه‌گیری قضاوتی مولر انتخاب شده است. در جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی با ابزار (پرسشنامه محقق ساخته) با طیف لیکرت و در تحلیل یافته‌های این تحقیق از نرم‌افزار spss استفاده ده است. روایی و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب همبستگی اسپرمن و ضریب الفاکر انباخ مورد تأیید قرار گرفت. داده‌ها (توزیع فراوانی‌ها، شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکندگی) در جدولی توصیف شده و در استنباط داده‌ها از آزمون کای اسکویر یا خی ۲ و ضریب همبستگی اسپرمن استفاده ده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین سطح دانش و تخصص ناظران، نقش ناظران در تبیین و تدوین برنامه‌ریزی و اهمیت دادن به نظر ناظران توسط مسئولین اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی، همبستگی مثبت برقرار بوده و در بهبود و اصلاح برنامه‌های آموزشی، نقش معناداری دارد.

کلیدواژه‌ها: ناظران آموزشی، برنامه‌ریزی درسی، اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی افغانستان

۱. گروه مدیریت آموزشی، جامعه المصطفی العالمیه، بامیان، افغانستان.

ایمیل: mohammadhamdard655@gmail.com

۲. گروه مدیریت آموزشی، جامعه المصطفی العالمیه، غور، افغانستان.

ایمیل: mhyaghobi32@gmail.com

مقدمه

نظارت در مدرسه می‌تواند در سه حیطه توسعه آموزشی، تدوین برنامه درسی و توسعه معلمان، نقش اساسی داشته باشد. در این میان جامع نبودن برنامه‌های آموزشی یکی از نگرانی‌های جدی در سطح جهان است و به یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعاتی تبدیل شده است. کشورهای مثل افغانستان که سال‌ها درگیر جنگ و ناامنی بوده و برنامه‌های آموزشی آن‌ها به شدت آسیب‌دیده و از نبود برنامه آموزشی جامع شدیداً رنج می‌برد. برنامه‌ریزی آموزشی یک دانش میان رشته‌ای از رشته‌های تعلیم و تربیت، اقتصاد، جامعه‌شناسی، جمعیت‌شناسی، آمار، روانشناسی، مدیریت و غیره است.

بن حاریس از صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، «عوامل آموزشی مثل معلم، دانش‌آموز، برنامه درسی و دروس و هم عوامل غیر آموزشی مانند تسهیلات و تجهیزات، ساختمان، بودجه و مسائل کارکنان را در پیشرفت آموزش دخیل می‌داند و می‌افزاید که این عوامل باید در ارتباط با یکدیگر در نظر گرفته شود». به اعتقاد آدامز و دیگی (۱۹۶۶) «فرایند که باعث می‌شود تمام این عوامل آگاهانه برای پیشرفت یادگیری به‌طور مؤثر و همچنین کمک به کارآمدتر شدن معلمان به کار گرفته شود»، نظارت و راهنمایی آموزشی نام دارد. (نیکنامی، ۱۳۹۸: ۱۰) هدف نظارت و راهنمایی آموزشی اصلاح وضع آموزش و یادگیری دانش‌آموزان و معلمان است. بدون برنامه‌ریزی صحیح و نظام‌مند، وقت و نیروی به کار گرفته‌شده به هدر می‌رود و هدف‌های پیش‌بینی‌شده تحقق نمی‌یابد.

برنامه‌ریزی آموزشی به مفهوم عام و کلی آن پیشینه‌ای دیرینه دارد و شاید بتوان گفت که تاریخ آن با تاریخ تعلیم و تربیت آغاز شده است؛ اما به مفهوم جدید آن، با تهیه و اجرای برنامه پنج‌ساله توسعه اتحاد جماهیر شوروی سابق در دهه ۱۹۲۰ پا به عرصه وجود نهاده است و در کشورهای اروپای غربی و کشورهای در حال توسعه در دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ آغاز به فعالیت نموده است. (محسن پور، ۱۳۸۲: ۲۲-۲۳)

استروولین^۱ (۱۹۶۲) گزارش کرده است که پیشرفت‌های سریع آموزشی شوروی از حدود جنگ جهانی اول (۱۸-۱۹۱۳) که در آن موقع قریب دوسوم جمعیت آن کشور بی‌سواد بودند، تاکنون که مقام ممتازی از نظر سطح آموزش و پرورش به دست آورده است. این پیشرفت را مدیون برنامه‌ریزی دقیق آموزشی است. (فیوضات، ۱۳۸۷: ۴۲)

در افغانستان بر اساس سال‌ها جنگ ناامنی و مداخله کشورهای خارجی تمام زیربنای فرهنگی و اقتصادی نابود شده و چرخه نظام آموزشی از هم پاشیده است. در طی بیست سال اخیر، نظام آموزشی بر مبنای یک برنامه مدون و جامع فعال نشده است، بلکه بر اساس سلیقه‌ها و خواست‌های مسئولین فعالیت کرده است. اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی یکی از نهادهای آموزشی افغانستان است که در سال ۱۳۲۶ بر اساس نیاز مکاتب، اداره‌ای به نام «اداره معلمین مسلکی» در وزارت معارف ایجاد شد و تا امروز اکثراً زیر مجموعه وزارت معارف و تحصیلات عالی بانام‌های مختلف فعالیت کرده؛ اما هیچ‌گاه استراتژی مستقل نداشته است. در این اواخر که به‌عنوان یک اداره مستقل منظور شده است، نیازمند برنامه‌ریزی جامع است.

چهار دهه ناآرامی و جنگ در افغانستان باعث شد که نه تنها روی برنامه‌های آموزشی توجه نشود، بلکه زیرساخت‌های آموزشی هم از بین برود. در بیست سال اخیر، تعدادی تعمیر مکتب ساخته شد و آمار شاگردان از لحاظ کمی بالا رفت، ولی برنامه آموزشی که ناشی از انتظارات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و مقاصد جامعه با در نظر داشت شرایط کنونی و تحول گذشته نظام آموزش بر اساس یک تحقیق علمی باشد، طراحی و اجرا نشده است. متأسفانه در این مدت طولانی جنگ، جوانان از تحصیل بازماندند. بدین لحاظ تحقیقات علمی قابل توجه نیز در عرصه‌های مختلف صورت نگرفته است؛ به خصوص در موضوع مورد نظر هیچ‌گونه تحقیقاتی صورت نگرفته است.

با توجه به آنچه گفته شد، عوامل مختلف در برنامه‌ریزی آموزشی نقش دارد که بررسی تمام آن عوامل از توان این تحقیق خارج است. در این تحقیق سعی شده نقش

1. Strumlin "The economy of education in the USSR"

ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی افغانستان بررسی شود؛ بدین لحاظ پژوهشگر می‌خواهد بداند:

۱. نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی چیست؟
۲. دانش و تخصص ناظران و راهنمایان آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی در چه سطحی است؟
۳. نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در گردآوری اطلاعات و تبیین برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی چگونه است؟
۴. نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در اجرای برنامه‌های آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی چگونه است؟
۵. نقش و اهمیت نظرات و گزارش‌های ناظران و راهنمایان آموزشی در تصمیم‌گیری‌های مسئولین اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی چگونه است؟

نظام‌های آموزشی هر کشور بستگی به انتظارات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نیاز و مقاصد جامعه دارد. بدین لحاظ نظام آموزشی هر کشور تحقیق مخصوص خود را با در نظر داشت شرایط ذکر شده می‌طلبد. به خصوص اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی که افراد مسلکی و حرفوی را مطابق بازار کار این کشور پرورش می‌دهد. به‌موجب گزارش یونسکو در سال ۱۹۷۰، برنامه‌ریزی آموزشی در بیشتر کشورهای جهان در دهه ۱۹۷۰-۱۹۶۰ که از طرف سازمان ملل دهه نخست رشد و توسعه نامیده شد، نتایج درخشان داشته است؛ زیرا نه تنها باعث شد که تعداد یادگیرندگان در تمام دوره‌های مختلف تحصیلی به نسبت قابل توجهی افزایش یابد، بلکه منابع و فعالیت‌های آموزشی بر اساس برنامه‌های حساب شده، با برنامه‌های عمرانی و اجتماعی، هماهنگی و به بهترین صورت به کار گرفته شود. (خلیلی شورینی، ۱۳۸۲: ۱۹)

از دیدگاه اقتصاددانان، نیروی انسانی یکی از عوامل اساسی رشد اقتصادی نوین است و رابطه ثابتی بین حجم تولید و مهارت افراد وجود دارد. بنابراین برای رشد اقتصادی و پرهیز از کمبود یا تورم نیرو، باید نیازهای آینده جامعه به نیروی انسانی ماهر را تشخیص داد و نظام آموزشی را به گونه‌ای طراحی کرد که افراد بتوانند

در جریان تحصیلات پس از کسب دانش‌ها و مهارت‌های لازم، جذب مشاغل و حرفه مختلف شود. (محسن پور، ۱۳۸۲: ۹۸) تشخیص و نیازسنجی آموزشی وقتی امکان‌پذیر است که افراد مسلکی و آگاه با اصول آموزش از نزدیک مراکز آموزشی و نیازمندی‌های مراکز آموزشی و جامعه را به‌طور دوام‌دار بررسی کرده و تحلیل نماید؛ خصوصاً مراکز آموزشی و رشته‌های آموزشی اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی که بدون کدام نیازسنجی دقیق ایجاد و تجهیز شده است.

هدف از این پژوهش بررسی نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی افغانستان است. برای رسیدن به این هدف، ابتدا به تاریخچه، پلان‌های استراتژی و لایحه نظارت از مکاتب اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی پرداخته می‌شود و سپس سیستم آموزشی، برنامه‌ریزی و نظارت و راهنمایی آموزشی با استفاده از روش کتابخانه‌ای توضیح داده می‌شود و برای دریافت پاسخ سؤالات، از پرسش‌نامه استفاده شده جواب‌ها جمع‌آوری و تحلیل می‌گردد.

۱. روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش تحلیلی-توصیفی است. میدان و جامعه آماری این تحقیق را کارمندان اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی مرکزی و آمریت‌های تعلیمات تخنیک و مسلکی ولایات افغانستان تشکیل می‌دهد. با توجه به سلسله‌مراتب اداری، تجربه کاری و موقعیت کارمندان، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده و در برآورد جمع نمونه از روش نمونه‌گیری تخمین شخصی و هدفمند استفاده شده و به تعداد (۲۰۸) تن کارمندان به عنوان نمونه انتخاب شدند. در جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای اسناد و مدارک موجود (کتاب‌ها، مقالات، سایت‌های معتبر و پلان استراتژی، لوایح و طرزالعمل‌های اداره تعلیمات تخنیک و مسلکی) برای ترتیب پیشینه و مبانی نظری و از روش میدانی برای دریافت نظرات جامعه آماری راجع به اثبات فرضیه‌های تحقیق با نشر پرسش‌نامه، استفاده شده است.

این پرسشنامه بعد از جمع‌آوری، روایی و پایایی آن با استفاده از ضریب همبستگی اسپرمن و ضریب آلفا کرانباخ مورد آزمون قرار گرفت. کلیه ضرایب در سطح $p < 0/01$ معنی‌دار بودند، $\text{sig} = 0/000$ و پایین‌ترین ضرایب همبستگی بالای 620/0 نشان داد. از آنجای سطح خطا $\alpha < 5\%$ است با اطمینان ۹۵٪ گفته می‌توانیم بین متغیرها همبستگی وجود دارد. در نتیجه می‌توان گفت پرسشنامه از روایی بالای برخوردار است. ضریب الفاکرانبخ $\alpha > 761/0$ است، پس می‌شود گفت پرسش‌نامه از پایایی قابل اطمینان برخوردار است.

۲. مبانی نظری

۲-۱. تاریخچه اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی

این اداره در سال ۱۳۲۶ به نام «اداره معلمین مسلکی» در وزارت معارف ایجاد شد و تا سال ۱۳۹۷ گاه تحت اثر وزارت معارف و گاه تحت اثر وزارت تحصیلات عالی به نام‌های، ریاست آموزش‌های تخنیکی، معینت تعلیمات تخنیکی و مسلکی، ریاست تعلیمات تخنیکی و مسلکی، ریاست آموزش‌های تخنیک فعالیت نموده است. این اداره در سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۶۸ در دوران حکومت نجیب به عنوان وزارت تعلیمات تخنیک و مسلکی و بار دوم از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ در دوره ریاست جمهوری محمد اشرف غنی، به عنوان اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی فعالیت کرده است. (کپهر و کوهلر، ۲۰۲۰: ۱) در آغاز حکومت امارت اسلامی برای بار چندم زیر اثر وزارت معارف قرار گرفته و بعد از چند ماه دوباره به اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی ارتقا یافت.

۲-۲. احصائیه شاگردان

در سال ۱۴۰۱ به تعداد ۴۹۶۶۳ ذکور ۹۳۳۴ اناث، مجموع ۵۸۹۹۷ شاگرد مشغول تعلیم بودند. (گزارش ربع دوم: ۱۴۰۱)

۲-۳. اهداف اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی و خدمات آن

برطرف سازی موانع موجود میان تقاضا و عرضه نیروی کار ماهر، ایجاد چارچوب آموزش‌های تعلیمات تخنیکی و مسلکی، بالا بردن مهارت، ایجاد مهارت‌های جدید

و شغل‌های جدید. (استراتژی تعلیمات تخنیکي و مسلکي، ۲۰۲۳-۲۰۱۹) توزیع کنونی امکانات تعلیمات تخنیکي و مسلکي در سراسر کشور فاقد اساس منطقی است. حداقل این امر روشن است که توزیع خدمات بر اساس تعداد نفوس در مراکز شهری یا سطح ولسوالی‌ها نیست. (همان)

۴-۲. برنامه‌ریزی

برنامه‌ریزی به مفهوم ساده‌اش؛ یعنی نقشه کشیدن برای رسیدن به هدف‌های مطلوب و مورد نظر. برخی از برنامه‌ها به رؤیاهای طلایی می‌ماند، پاره‌ای بدون مطالعه تنظیم‌شده‌اند، ولی بعضی هم اصولی و علمی است. (فیوضات، ۱۳۸۷: ۹) برنامه‌ریزی یعنی پیش‌بینی آینده، از حال نقشه کشیدن برای دستیابی به هدف و تفکر قبل از عمل. (خلیلی شورینی، ۱۳۸۱: ۴۱) فلیب کومبز مدیر اسبق یونسکو، برنامه‌ریزی آموزشی را کاربرد روش‌های تحلیلی در مورد هریک از اجزای نظام آموزشی به‌منظور ایجاد یک نظام آموزشی کارآمد می‌داند. (گودرزی، ۱۳۹۲) کنزویج (۱۹۸۴) معتقد است برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری در مورد آینده نیست، بلکه تصمیم‌گیری در مورد مسائل جاری که آینده را مدنظر دارد است. (شیرازی، ۱۳۹۲: ۲۳۳) طراحی و نقشه کشیدن برای نیل به هدف‌ها را برنامه‌ریزی گویند، نهایت این که بعضی برنامه‌ها واقع‌بینانه طراحی می‌شوند و بعضی دیگر حالت آرزویی و خیالی دارند. (تقی پور ظهیر، ۱۳۸۵: ۲۵)

برنامه‌ریزی آموزشی دارای دو وجه درونی و بیرونی است؛ یعنی آنجا که تجزیه و تحلیل، پیش‌بینی و نحوه تأمین نیازهای نظام آموزش و پرورش مطرح است، اصول و روش‌های برنامه‌ریزی درونی به کار گرفته می‌شود؛ اما هر وقت ایجاد پیوند بین آموزش و پرورش و نیازهای جامعه به نیروی انسانی مدنظر باشد، برنامه بیرونی موردنظر است. از این‌رو در برنامه‌ریزی آموزشی، تعلیم و تربیت با اقتصاد، جامعه‌شناسی، جمعیت‌شناسی، آمار، روانشناسی، مدیریت و غیره گره می‌خورد و دانشی میان‌رشته‌ای به وجود می‌آورد که کاربرد آن می‌تواند در استقرار نظام آموزش و پرورش، کارآمد مؤثر واقع شود. (محسن پور، ۱۳۸۵، به نقل از شفيعی ثابت)

۳. سیستم

واژه «سیستم» از علوم دقیقه، به‌ویژه فیزیک به علوم اجتماعی راه‌یافته است. در علوم اجتماعی که با متغیرهای بسیار پیچیده‌تر و اغلب چندبعدی سرکار دارد، چنین تعریف می‌گردد: «سیستم مجموعه‌ای از اجزا و روابط میان آن‌ها است که توسط ویژگی‌های معین، به هم وابسته یا مرتبط می‌شوند و این اجزا با محیطشان یک کل را تشکیل می‌دهند». (رضائیان، ۱۳۸۶: ۲۷)

۳-۱. ماهیت سیستم

سیستم مجموعه‌ای از دو یا چند جزء است که حائز سه شرط زیر است:

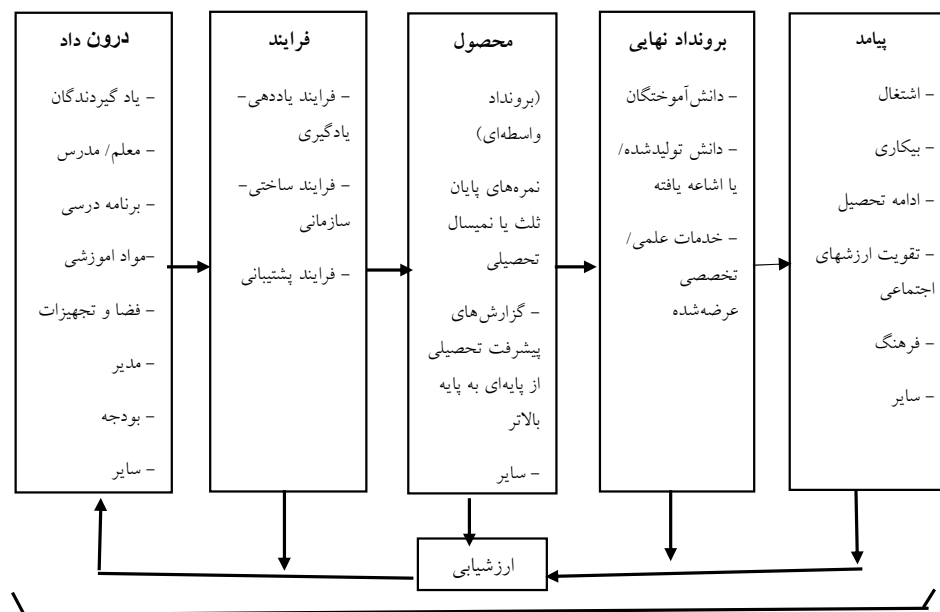
۱. رفتار هر جزء بر رفتار کل تأثیر دارد؛
۲. رفتار اجزاء و تأثیر آن‌ها بر کل، به هم وابسته‌اند؛
۳. بدون توجه به نحوه تشکیل گروه‌های فرعی، هرکدام از گروه‌های فرعی، بر رفتار کل تأثیر دارد و تأثیر هیچ‌کدام از آن‌ها مستقل نیست.

بنابراین سیستم، کلی است که نمی‌توان آن را به اجزاء مستقل از هم تفکیک کرد. لذا دو خاصیت مهم دیگر به دست می‌آید: هر بخش از سیستم دارای خواصی است که اگر از سیستم جدا شود، از دست می‌رود و هر سیستم خواصی دارد- خاصیت‌های ضروری- که هیچ‌کدام از بخش‌های آن واجد آن نمی‌باشد. (خلیلی شورینی، ۱۳۸۲: ۱۹)

۳-۲. رویکرد سیستمی در فعالیت‌های آموزشی

اجزای اصلی نظام عبارت است از درونداد^۱، فرایند^۲ و برونداد^۳. این سه عنصر در تماس با محیط^۴ پیرامونی باید چنان در تعامل باشد که درونداد مورد انتظار را حاصل کند. با استفاده از الگوی عناصر سازمانی^۵ کافمن و هرمن، می‌توان یک نظام آموزشی را به‌صورت زیر نمایش داد.

1. input
 2. process
 3. output
 4. environment
 5. organizational elements model

شکل ۱-۲ نمودار عناصر نظام آموزشی بر اساس الگوی عناصر سازمانی

با توجه به شکل ۱-۲ هر نظام آموزشی شامل اجزای درونداد، فرایند، محصول، برونداد نهایی پیامد است. (بازرگان، ۱۳۹۵: ۱۵)

۴. مراحل برنامه‌ریزی آموزشی

می‌توان گفت که برنامه‌ریزی برای یک نظام آموزشی دارای مراحل گوناگونی است. در مرحله نخست برنامه‌ریزان باید اطلاعاتی درباره نظام آموزشی گردآوری کنند و با تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، وضع موجود نظام آموزشی را تبیین کنند. آنگاه با توجه به چشم‌اندازهای بلندمدت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و چالش‌های آینده، برنامه‌های آموزشی را تدوین کنند. پس از آن برای بررسی و تجدیدنظر و تلفیق با برنامه‌های سایر بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در اختیار کسانی که در سطوح بالای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری جای دارند، قرار دهند تا پس از تصویب به اجرا گذاشته شود. (محسن‌پور، ۱۳۸۲: ۴۴) برای آنکه برنامه‌ریزان تصویری روشنی از وضع موجود نظام آموزشی به دست دهند، اول

باید داده‌ها و اطلاعات لازم دربارهٔ نظام آموزشی از درونداده‌ها، فرایند و بروندادهای آموزش و پرورش در دوره‌های آموزشی گردآوری گردد. (همان)

۵. تحلیل وضعیت

۵-۱. شناخت محیط درونی^۱

تجزیه و تحلیل محیط داخلی یک نظام آموزشی تعیین‌کنندهٔ قابلیت‌های اجرایی نظام بر اساس منابع قابل دسترس است. این بررسی، نقاط قوت^۲ و ضعف^۳ مدیریت و ساختار سیستم را ارزیابی می‌کند.

۵-۲. شناخت محیط بیرونی^۴

محیط خارجی یک نظام آموزشی مشتمل بر همهٔ شرایط و نیروهایی است که انتخاب‌های استراتژیک یک نظام را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ اما عمدتاً خارج از کنترل و ارادهٔ آن نظام است. این پدیده شامل دو بخش است: یکی محیطی که بلافاصله نظام آموزشی را احاطه کرده است و سیستم در آن محیط به فعالیت مشغول است و دیگر محیطی که دور از محیط زندگی نظام آموزشی است. (خلیلی شورینی، ۱۳۸۲: ۵۲)

۶. تدوین برنامه

پس از آنکه برنامه ریزان آموزشی به کمک داده‌ها و اطلاعات لازم در خصوص جنبه‌های کمی و کیفی آموزش و استفاده از شاخص‌ها و معیارهای ارزشیاب، تصویر روشنی از وضع موجود آموزش بالینی ترسیم کردند، باید برای تهیهٔ برنامه توسعه و گذر از وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب فعالیت‌های تدوین برنامه را آغاز کنند. فعالیت‌های تدوین برنامه فرایندی پیچیده و طولانی و شامل مراحل مختلفی است که مهم‌ترین این مراحل به شرح ذیل می‌باشند:

1. Internal Environment
2. Strengthes
3. Weaknesses
4. Internal Environment

۱. انتخاب اهداف؛
۲. انتخاب خط‌مشی‌ها؛
۳. تشخیص نیازها و تعیین اولویت‌ها؛
۴. تهیه برنامه عمل؛
۵. تصویب برنامه طراحی شده؛
۶. اجرا، نظارت، ارزیابی و تعدیل برنامه. (محسن پور، ۱۳۸۳: ۵۱)

۷. نظارت و راهنمایی آموزشی

نظارت یعنی مراقب چیزی بودن، هدایت کردن و تحت نظر داشتن (گلیکمن و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰) و مجموعه‌ای از رویدادها و اتفاقاتی که به بررسی نحوه اجرای فرایندها و رویه‌ها می‌پردازد. (خراسانی، ۱۳۹۳: ۳۹) ویلز هدف اصلی از نظارت آموزشی را اصلاح برنامه درسی، اصلاح روش تدریس، آموزشی ضمن خدمت، تشویق به استفاده از مواد و ابزار کمک آموزشی هنگام تدریس، انجام ارزشیابی مؤثرتر، افزایش مشارکت جامعه در رشد و توسعه برنامه‌های مدرسه و همچنین اصلاح شرایط یادگیری برای دانش‌آموزان بیان می‌کند. (عبداله‌ی، ۱۳۹۵: ۱۳) برتون و برواکنر (۱۹۵۵) نظارت و راهنمایی آموزشی را خدمتی فنی- تخصصی ای می‌دانند که هدف آن مطالعه و اصلاح همه عواملی است که بر رشد و پرورش کودک اثر می‌گذارد و معتقدند این کار وقتی به‌طور مؤثر انجام می‌گیرد که مبتنی بر همکاری گروهی باشد. (نیکنامی، ۱۳۹۸: ۷-۹)

۷-۱. هدف‌های نظارت و راهنمایی آموزشی

کیمبال وایلز (۱۹۶۷) هدف اصلی از نظارت را اصلاح برنامه درسی، اصلاح روش تدریس، آموزش ضمن خدمت، تشویق به استفاده از مواد و ابزار کمک آموزشی هنگام تدریس، انجام ارزشیابی مؤثرتر و افزایش مشارکت جامعه در رشد و توسعه برنامه‌های مدرسه، هم‌چنین اصلاح شرایط یادگیری برای دانش‌آموزان، بیان می‌کند. (نیکنامی، ۱۳۹۸: ۱۰)

۷-۲. وظایف ناظران و راهنمایان آموزشی

راهنمای آموزشی در منطقه یا در مدرسه در نقش‌های نظارت و راهنمایی آموزشی وظایف ذیل را دارد:

۱. برنامه‌ریزی آموزشی؛
۲. تمرین (نمایش) معلمی؛
۳. توسعه و تحقیق برنامه‌های درسی؛
۴. ایجاد انگیزه
۵. نظارت و هماهنگی؛
۶. پیشرفت حرفه‌ای؛
۷. رهبری آموزشی؛
۸. اجرای پژوهش‌های عملیاتی و کاربردی.

بن هاریس (۱۹۶۳) برای نظارت و راهنمایی آموزشی به‌عنوان کارکردی اساسی در نظام آموزشی، دست‌کم ده وظیفه کلی بدین شرح قائل است:

سازمان‌دهی آموزش، کارگزینی (گزینش و استخدام معلم)، فراهم ساختن امکانات و تسهیلات، تهیه و تدارک لوازم و ابزار، به اجرا درآوردن برنامه‌های آموزشی ضمن خدمت، توجیه کارکنان جدید و آشنا کردن آنان با محیط آموزشی، مرتبط ساختن خدمات ویژه باهدف‌های اساسی، ارتباط گسترده با مردم و ارزشیابی.

۷-۳. خصوصیات ناظران

بدون در نظر گرفتن عنوان، جهت‌گیری یا الزامات شغلی، بهترین راهنما کسی است که در زمینه‌های خاص دارای توانایی ویژه باشد. این زمینه‌ها عبارت است از:

۱. راهنما به رشد افراد کمک می‌کند؛
۲. راهنما در آموزش درسی متخصص است؛
۳. راهنما رشد دهنده کارکنان است؛
۴. راهنما مدیر متغیر است؛

۵. راهنما به رشد برنامه تحصیلی کمک می‌کند؛

۶. راهنما با روابط انسانی سروکار دارد؛

۷. راهنما از گردانندگان امور است (رضوانی کاخکی).

راهنماهای تعلیماتی به‌منظور دستیابی به هدف‌های ارزشمند و بسیار بااهمیت نظارت و راهنمایی تعلیماتی باید خصوصیات شخصی متعدد و توانایی‌های ویژه‌ای داشته باشند. این توانایی‌ها به نقل از وایلز و باندی همراه زمینه‌های ویژه شایستگی نظارتی این گونه برشمرده شده است:

۱. کمک به رشد افراد و کارکنان؛ ۱. ناظران متحول کنندگان افراد می‌باشند؛
۲. کمک به رشد برنامه تحصیلی؛ ۲. ناظران متحول کنندگان برنامه آموزشی می‌باشند؛
۳. متخصص بودن در آموزش درسی؛ ۳. ناظران متخصصان آموزش درس می‌باشند.
۴. اداره و مدیریت امور به شکل صحیح؛ ۴. ناظران ارزش یاب هستند؛
۵. ارزشیابی از کار معلمان و مدیران و ۵. ناظران با روابط انسانی سروکار دارند.
۶. تحلیل نتایج ارزشیابی؛ ۶. ناظران مدیران تغییر هستند. (احمدیان، ۱۳۹۴)

۴-۷. نقش ناظران و راهنمایان آموزشی

باوجود اختلاف در زمینه تعریف و وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی به‌طورکلی در طول زمان وظایف ناظران و راهنمایان آموزشی از کنترل رفتار به‌سوی بهبود آموزش و پیشرفت معلمان تغییر یافته است. (دارش و پلایکو، ۱۹۸۹)^۱ اولیوا (۱۹۹۹) بر طبق بررسی‌های خود چهار نقش برای نظارت آموزشی قرار ذیل مشخص نموده است:

۱. هماهنگ‌کننده: وظیفه ناظران آموزشی هماهنگ کردن برنامه‌ها، گروه‌ها و مطالب درسی است.

۲. مشاوره: ناظر آموزشی در نقش مشاور، متخصص برنامه‌های درسی، روش‌شناسی آموزشی و رشد کارکنان است.

۳. رهبری گروه: ناظر آموزشی به‌عنوان رهبر گروه به‌طور دائم می‌کوشد تا توانایی‌های گروه را برای بهبود برنامه درسی، آموزشی و شکوفایی آن تقویت کند.

1. Daresh & playko

۴. ارزش یاب: ناظر آموزشی به عنوان یک ارزش یاب، به معلمان در ارزشیابی آموزشی و برنامه‌های درسی کمک می‌کند. (عبداللهی، ۱۳۹۵: ۱۶)

به نظر اولیوا و پاوالس (۲۰۰۴) راهنمایان آموزشی نقش‌های مختلفی را در حوزه‌های معین ایفا می‌کنند. آن‌ها برای تشریح رفتار نظارتی مدل مفهومی را پیشنهاد می‌کنند. این مدل سه حوزه بزرگ فعالیت ناظران آموزشی؛ یعنی بهسازی آموزشی، بهسازی برنامه درسی و بهسازی کارکنان را نشان می‌دهد. (عزتی و محمد اسماعیلی، ۱۴۰۰/۴/۸)

در ماده اول لایحه نظارت و ارزیابی امور مسلکی ریاست ارزیابی و نظارت تعلیمی و تحصیلی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی سال ۱۳۹۳ آمده است: «ریاست ارزیابی و نظارت تعلیمی امور مسلکی مسئولیت دارد از مؤسسات تعلیمات تخنیکی و مسلکی و اجراآت آمریت تعلیمات تخنیکی و مسلکی در ولایات ربع یک مرتبه و در مرکز ماهانه دو مرتبه نظارت و ارزیابی نماید». البته قابل یادآوری است که فعلاً در هر ولایت نیز مدیر و دو نفر اعضای نظارت استخدام شده است.

۸. یافته‌های تحقیق

در پژوهش‌های کاربردی «هدف اصلی کشف علمی نیست، بلکه آزمودن و بررسی امکان کاربرد دانش است». (لازار، گیلیان، ۱۳۸۰: ۳۱) «این تحقیقات با استفاده از زمینه بستر شناختی و معلوماتی که از طریق تحقیقات بنیادی فراهم شده، برای رفع نیازمندی‌های بشر و بهبود و بهینه‌سازی ابزارها، اشیا و الگوها در جهت توسعه رفاه و آسایش و ارتقای سطح زندگی انسان مورد استفاده قرار می‌گیرد». (خافظ نیا، ۱۳۸۷: ۵۱)

هر تحقیقی نیازمند جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات است. این اطلاعات باید با استفاده از علم آمار محاسبه و تجزیه و تحلیل شود. اینک اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. ابتدا آمار توصیفی ارائه شده و سپس آمار استنباطی با استفاده از جدول فراوانی، آزمون کای سکویر و ضریب هم‌بستگی اسپیرمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته فرضیه‌ها استنباط شده است.

برای شماری تعداد افرادی که پاسخ معینی به هر پرسش داده اند، نیاز به تهیه جدول فراوانی است. توزیع فراوانی به طور متداول، شامل فراوانی و درصد فراوانی است که عموماً برای متغیرهای اسمی یا ترتیبی به کار می رود. (کریمی، ۱۳۹۴: ۱۰۲)

جدول فراوانی پاسخ دهندگان نظریه به سن، جنسیت، رشته تحصیلی، وظیفه، محل و وظیفه و تجربه کاری طی جداول جداگانه با استفاده از نرم افزار spss قرار ذیل ترتیب شده است:

۸-۱. فراوانی پاسخ دهندگان نظریه به سن

جدول ۱ فراوانی پاسخ دهندگان نظریه به سن

سن	فراوانی	درصد
بی پاسخ	۴	۱,۹
۱۸-۳۰ ساله	۷۳	۳۵,۱
۳۱-۴۰ ساله	۸۹	۴۲,۸
۴۱-۵۰ ساله	۳۰	۱۴,۴
۵۱-۶۵ ساله	۱۲	۵,۸
مجموع	۲۰۸	۱۰۰

۸-۲. فراوانی پاسخ دهندگان نظریه به درجه تحصیل

جدول ۲ فراوانی پاسخ دهندگان نظریه به درجه تحصیل

درجه تحصیل	فراوانی	درصد
بی پاسخ	۵	۲,۴
۱۴ پاست	۹	۴,۳
لیسانس	۱۵۷	۷۵,۵
ماستر	۳۷	۱۷,۸
مجموع	۲۰۸	۱۰۰,۰

۸-۳. فراوانی پاسخ‌دهندگان نظریه جنسیت

جدول ۳ فراوانی پاسخ‌دهندگان نظریه جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۲۰۸	۱۰۰٫۰

۸-۴. فراوانی پاسخ‌دهندگان نظریه وظیفه

جدول ۴ فراوانی پاسخ‌دهندگان نظریه وظیفه

موقف وظیفه	فراوانی	درصد
بی‌پاسخ	۸	۳٫۸
مأمور	۱	۰٫۵
مدیر	۵۲	۲۵٫۰
آمر	۴۳	۲۰٫۷
رئیس	۳	۱٫۴
استاد	۶۵	۳۱٫۳
عضو مسلکی	۳۱	۱۴٫۹
کارشناس	۵	۲٫۴
مجموع	۲۰۸	۱۰۰٫۰

۸-۵. فراوانی پاسخ‌دهندگان نظریه رشته تحصیلی

جدول ۵ فراوانی پاسخ‌دهندگان نظریه رشته تحصیل

رشته تحصیل	فراوانی	درصد
بی‌پاسخ	۵	۲٫۴
علوم انسانی	۹۵	۴۵٫۷
علوم تجربی	۱۰۸	۵۱٫۹
مجموع	۲۰۸	۱۰۰٫۰

۶-۸. فراوانی پاسخ دهندگان نظر به محل وظیفه

جدول ۶ فراوانی پاسخ دهندگان نظریه محل وظیفه

محل وظیفه	فراوانی	درصد
اداره مرکزی	۵۸	۲۷,۹
مراکز آموزشی مرکز	۴۱	۱۹,۷
آمریت تعلیمات تخنیکي ولايات	۴۰	۱۹,۲
مرکز آموزشی ولايات	۶۹	۳۳,۲
مجموع	۲۰۸	۱۰۰,۰

۹. آمار استنباطی

برای ثبوت فرضیه های این تحقیق، پرسش نامه حاوی ۴۵ سؤال در چهار بخش (در مورد سطح دانش و تخصصی ناظران و راهنمایان آموزشی، نقش ناظران و راهنمایان آموزشی در جمع آوری اطلاعات از مراکز آموزشی، توانایی راهنمایی ناظران و راهنمایان آموزشی در اجرای برنامه های آموزشی و در مورد اهمیت دان به نظرات ناظران و راهنمایان آموزشی توسط مسئولین اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي در تصمیم گیری و برنامه ریزی آموزشی) به طور محقق ساخته با طیف لیکرت ترتیب بندی و به نمونه های آماری تعیین شده توزیع و جمع آوری گردیده است.

جهت اطمینان از نرمال بودن داده ها، مورد آزمون قرار گرفت؛ اما ضریب معنی داری پایین تر از ۰/۰۵ فیصد را نشان داد؛ یعنی داده ها نرمال نبود. بدین لحاظ از آزمون های ناپارامتری در تحلیل داده ها استفاده شد.

از بین آزمون های ناپارامتری، آزمون تک متغیر مجذور کای که گاه آزمون برازندگی مجذور کای نامیده می شود، یکی از مهم ترین آزمون های ناپارامتری است که در پژوهش های علوم رفتاری، به ویژه در تعیین برازندگی و الگوی داده های تجربی و مقایسه آن ها با مدل های نظری، موارد استفاده بسیار دارد. (عسکری و هومن، ۱۳۹۲:

با توجه به توضیحات فوق، آزمون مجذور کای برای تحلیل این داده‌ها مناسب دانسته شده است. روش تحلیل داده‌ها، در هر چهار بخش، آمار استنباطی خی ۲ بوده که جدول و نمودارهای آن‌ها در بخش اول به‌طور کامل ترسیم شده و از ترسیم جدول سایر بخش‌ها به دلیل حجم زیاد، صرف نظر شده و خلاصه نتایج آن درج شده است. فرمول $p = \frac{x}{n} \times 100$ برای تعیین درصد فراوانی پاسخ‌ها است. P درصد فراوانی‌ها، x جمع سرستون و n تعداد کل.

فرمول زیر برای به دست آوردن خی ۲ است. فرمول محاسبه خی ۲ $\sum$ مجموع اعداد O فراوانی‌های مشاهده شده E فراوانی‌های مورد انتظار

$$\chi^2 = \sum \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

۱۰. تحلیل بخش اول سؤالات مربوط سطح دانش و تخصص ناظران و

راهنمایان آموزشی

فرضیه ۱. ناظران و راهنمایان آموزشی اداره تعلیمات تخریکی و مسلکی از دانش و تخصص لازم برای اجرای وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی، برخوردارند. این فرضیه با ۵ سؤال مطرح شده است. سؤالات به وسیله گزینه‌های (کاملاً موافق، موافق، نظری ندارم، مخالف و کاملاً مخالف) تبیین شده و به ترتیب امتیازات ۱ الی ۵ را به خود اختصاص داده است.

جدول ۷ فراوانی سؤالات مربوط بخش اول سؤالات

مجموع	کاملاً مخالف	مخالف	نظری ندارم	موافق	کاملاً موافق	
207	1	22	24	96	64	ناظران از دانش، تخصص، مهارت و تجارب لازم نظارتی نوین برخوردارند
206	1	20	21	114	50	ناظران توان دریافت و حل مشکلات، نیازها، چالش‌های آموزشی و ارائه راه حل مناسب را در مراکز آموزشی دارند

207	2	17	24	103	61	ناظران مهارت‌های استفاده از تکنولوژی آموزشی را دارند
202	0	27	37	85	53	ناظران با روش تحقیق آشنایی دارند
204	1	0	12	70	121	اگر سطح دانش، تخصص و مهارت ناظران بالا برده شود، می‌توانند اطلاعات را به صورت درست و دقیق از مراکز آموزشی جمع‌آوری، تحلیل و از برنامه نظارت نمایند
1026	5	86	118	468	349	مجموع فراوانی
100%	480/	388/	511/	6145/	0134/	فیصدی فراوانی
	868/			6279/		درصدی موافق و مخالف
96738/						خی 2
$X^2_{20} = 73896 / X^2_{2C} = 9.48$ $205 / \text{sig} = 0000 / \text{df} = 4$						

فرض ما بر این است که:

H_0 : ناظران و راهنمایان آموزشی اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي از دانش و تخصص لازم برای اجرای وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی، برخوردار نیستند.
 H_1 : ناظران و راهنمایان آموزشی اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي از دانش و تخصص لازم برای اجرای وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی، برخوردارند.

۱-۱۰. نتایج

از مجموع پاسخ‌ها ۷۹/۶۲ فیصد رأی موافق و ۸/۸۶ فیصد را مخالف است. این نشان می‌دهد که ناظران و راهنمایان آموزشی، از دیدگاه کارمندان اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي از دانش و تخصص لازم برخوردارند و به هر اندازه میزان تخصص و دانششان بالابرده شود، به همان اندازه در کیفیت اجرای وظایفشان تأثیر مثبت دارد.

جدول شماره (۸) نشان می‌دهد که فراوانی مورد انتظار (۲۰۵/۲) در تمام طبقات با فراوانی مشاهده شده و بین طبقات فراوانی مشاهده شده، تفاوت زیاد وجود دارد. این نشان می‌دهد که بین طبقات فراوانی اختلاف زیادی است که نشان می‌دهد توزیع مشاهده شده با توزیع نظری متفاوت است و فراوانی طبقات با یکدیگر برابر نیست.

جدول ۸ آزمون فراوانی کای اسکویر مربوط بخش اول سؤالات

در مورد دانش و تخصص ناظران و راهنمایان آموزشی			
کاملاً موافق	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	تفاوت فراوانی‌ها
349	205.2	143.8	
468	205.2	262.8	
118	205.2	-87.2	
86	205.2	-119.2	
5	205.2	-200.2	
1026			مجموع

همان‌طوری که در جدول شماره (۹) مشاهده می‌شود، مقدار χ^2 مشاهده شده از مقدار χ^2 بحرانی یا جدول بزرگ‌تر است $9/48 < 738/96$ ، $df=4$ و سطح خطای کمتر از $0/05 < 0/000 = \text{Sig}$ معنی‌دار است. پس با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر را رد کرده و فرض تحقیق را تأیید می‌نماییم.

جدول ۹ آزمون آماری کای اسکویر مربوط بخش اول سؤالات

Test Statistics	
	تخصص
Chi-Square	738.961a
Df	4
Asymp. Sig.	.000
a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 205.2.	

۱۱. جمع‌آوری اطلاعات و داشتن سوابق اطلاعات از مراکز آموزشی

برنامه‌ریزی آموزشی یک عمل دوام‌دار است. بدین لحاظ برنامه‌ریز نیازمند جمع‌آوری اطلاعات در طی سال‌های متمادی است تا بتواند با استفاده از آن اطلاعات، سیر نظام آموزشی را در طی سال‌ها موردبازنگری قرار داده و در روشنایی مسیر پیموده شده

و اطلاعات موجود وضعیت فعلی را تحلیل و یک برنامه دقیق تری را تبیین نماید. طبق لایحه وظایف نظارت و ارزیابی این ریاست، اعضای مسلکی نظارت مرکز مکلف است که در هر ربع سال یک مرتبه از مراکز آموزشی ولایات و در هر ماه دو مرتبه از مراکز آموزشی مرکز نظارت نماید. بدین لحاظ فرضیه قرار ذیل مطرح گردید:

فرضیه ۲. ناظران و راهنمایان آموزشی در گردآوری اطلاعات و تبیین برنامه ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکی نقش معناداری دارند. این فرضیه با بیست سؤال مطرح شده است.

جدول ۱۰ فراوانی مربوط بخش دوم سؤالات

مجموع	کاملاً مخالف	مخالف	نظری ندارم	موافق	کاملاً موافق	
3939	76	373	695	1541	1254	مجموع فراوانی
100%	921/	469/	6417/	1239/	8331/	فیصدی فراوانی
	3811/			9270/		درصدی موافق و مخالف
471868/						خی ۲
X2C = 9.48						

از مجموع سؤالات ۷۰/۹۲ فیصد پاسخ دهندگان نظر موافق و ۱۱/۳۸ فیصد رأی مخالف دارند. این نشان می دهد که ناظران و راهنمایان آموزشی از مراکز آموزشی در هنگام نظارت تمام معلومات را همه جانبه و به صورت کمی و کیفی به موقع و دقیق جمع آوری نموده به مرکز انتقال می دهد و هم اطلاعات از چگونگی وضعیت مراکز آموزشی از طی سال های قبل، دارد تا برنامه ریزان از مجموع این اطلاعات در برنامه ریزی استفاده کنند.

در جدول شماره (۱۱) نشان می دهد که فراوانی مورد انتظار (۷۸۷/۸) در تمام طبقات با فراوانی مشاهده شده و بین طبقات فراوانی مشاهده شده تفاوت زیاد مشاهده می شود. این نشان می دهد که بین طبقات فراوانی اختلافات زیادی است.

جدول ۱۱ آزمون فراوانی کای اسکویر مربوط بخش دوم سؤالات

در مورد جمع‌آوری اطلاعات و تبیین برنامه‌ریزی آموزشی			
تفاوت فراوانی‌ها	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده‌شده	
466.2	787.8	1254	موافق کاملاً
753.2	787.8	1541	موافق
-92.8	787.8	695	ندارم نظری
-414.8	787.8	373	مخالف
-711.8	787.8	76	مخالف کاملاً
		3939	مجموع

همان‌طوری که در جدول شماره (۱۲) مشاهده می‌شود، مقدار χ^2 مشاهده شده از مقادیر χ^2 جدول بزرگ‌تر است $1868.473 < 9.48$ ، $df=4$ و سطح خطا کمتر از $0.05 < 0.000 = sig$ معنی‌دار است. پس با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق را تأیید نمود.

جدول ۱۲ آزمون آماری کای اسکویر مربوط بخش دوم سؤالات

Test Statistics	
	اطلاعات
Chi-Square	1868.473a
Df	4
Asymp. Sig.	.000
a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 787.8.	

۱۲. توان راهنمای ناظران و راهنمایان آموزشی

راهنمایی در راستای بهبود کیفیت آموزش یکی از وظایف اصلی ناظران و راهنمایان آموزشی است. ناظران مکلفند که هرآن چه که از طرف مسئولین برنامه‌ریزی

می شود، در مرحله اجرا آن را به طور دوام دار، نظارت نموده مرحله به مرحله کارمندان اداری و تدریسی مراکز آموزشی را راهنمایی نمایند تا آن ها طبق برنامه طرح شده، به صورت درست عمل نمایند.

فرضیه ۳. ناظران و راهنمایان آموزشی در اجرای برنامه ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي نقش تعیین کننده دارند.

در این بخش ده سؤال در مورد توانایی ناظران و راهنمایان آموزشی در راستای راهنمایی کارمندان مراکز آموزشی در هنگام اجرای برنامه های آموزشی، پرسیده شده است.

جدول ۱۳ فراوانی مربوط بخش سوم سؤالات

مجموع	کاملاً مخالف	مخالف	نظری ندارم	موافق	کاملاً موافق	
۲۰۰۳	45	213	273	813	659	مجموع فراوانی
۱۰۰٪	۲۴۲/	۶۳۱۰/	۶۲۱۳/	۵۸۴۰/	۹۳۲/	فیصد فراوانی
	8812/		6213/	4873/		فیصدی موافق و مخالف
371035/						خی 2
Df=4 p=02=400/6 000/C = 9.48 X						

از مجموع سؤالات ۷۳/۴۸ فیصد پاسخ دهندگان نظر موافق و ۱۲/۸۸ فیصد رأی مخالف دارند. این نشان می دهد که از نظر کارمندان اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي، ناظران و راهنمایان آموزشی توان راهنمایی کارمندان اداری و تدریسی مراکز آموزشی را در راستای تطبیق برنامه های (آموزشی، لوایح و مقررات، کارهای اداری، روش ها و اجرای کارهای عملی در تدریس و استفاده درست از وسایل و تجهیزات) را در جهت بهبود کیفیت آموزش، دارند.

جدول شماره (۱۴) نشان می دهد که فراوانی مورد انتظار (۴۰۰/۶) در تمام طبقات با فراوانی مشاهده شده و بین طبقات فراوانی مشاهده شده، تفاوت زیاد مشاهده می شود.

جدول ۱۴ آزمون فراوانی کای اسکویر مربوط بخش سوم سؤالات

در مورد توان راهنمایی ناظران و راهنمایان آموزشی به کارمندان مراکز آموزشی			
کاملاً موافق	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	تفاوت فراوانی‌ها
کاملاً موافق	659	400.6	258.4
موافق	813	400.6	412.4
نظری ندارم	273	400.6	-127.6
مخالف	213	400.6	-187.6
کاملاً مخالف	45	400.6	-355.6
مجموع	2003		

همان طوری که در جدول شماره (۱۵) مشاهده می‌شود، مقدار χ^2 مشاهده شده از مقادیر χ^2 بحرانی بزرگ‌تر است $1035.375/375 < 9/48$ ، $df=4$ و سطح خطای کمتر از $0.05 < 0.000 = sig$ است. پس با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۱۵ آزمون آماری کای اسکویر مربوط بخش سوم سؤالات

Test Statistics	
	راهنمایی
Chi-Square	1035.375a
Df	4
Asymp. Sig.	.000
a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 400.6.	

۱۳. اهمیت دادن به نظر ناظران

طبق نظر صاحب نظران، وظایف ناظران و راهنمایان آموزشی ایجاب می‌کند که آنان باید از دانش و تخصص لازم برخوردار باشند تا بتوانند وظایف نظارت و راهنمایی آموزشی را به درستی انجام دهند. در صورتی که ناظران و راهنمایان آموزشی از

دانش و تخصص لازم برخوردار باشند و بتوانند وظایف خویش را به خوبی انجام دهند، مسئولین برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي از نظریات و گزارش‌های آنان در راستای تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی، چه مقدار استفاده می‌کنند؟

فرضیه ۴. مسئولین اداره تعلیمات تخنیکي و مسلکي در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی به نظرات و گزارش‌های ناظران و راهنمایان آموزشی اهمیت می‌دهند. برای دانستن این موضوع در این بخش ده سؤال طرح شده که پاسخ‌های آن قرار ذیل‌اند:

جدول ۱۶ فراوانی مربوط بخش چهارم سؤالات

مجموع	کاملاً مخالف	مخالف	نظري ندارم	موافق	کاملاً موافق	
۲۰۳۷	101	238	464	656	578	مجموع فراوانی
100%	954/	6811/	7722/	2032/	3728/	فیصد فراوانی
	6316/			5760/		
۸۷۵۳۱/						خی ۲
407/ Df=4 p=0000/ فراوانی مورد انتظار						

از مجموع سؤالات این بخش ۶۰/۵۷ فیصد پاسخ‌دهندگان نظر موافق و ۱۶/۶۳ فیصد رأی مخالف دارند. نظر کارمندان این اداره، نشان می‌دهد که مسئولین اداره مرکزی به نظریات و گزارش ناظران و راهنمایان آموزشی اهمیت می‌دهند و در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی، نظر ناظران و راهنمایان آموزشی خواسته می‌شود.

جدول شماره (۱۷) نشان می‌دهد که فراوانی مورد انتظار (۴۰۷/۴) در تمام طبقات با فراوانی مشاهده شده و بین طبقات فراوانی مشاهده شده، تفاوت زیاد است.

جدول ۱۷ آزمون فراوانی کای اسکویر مربوط بخش چهارم سؤالات

در مورد اهمیت دادن به نظر ناظران و راهنمایان آموزشی در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی			
تفاوت فراوانی‌ها	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده‌شده	
170.6	407.4	578	کاملاً موافق
248.6	407.4	656	موافق
56.6	407.4	464	نظری ندارم
-169.4	407.4	238	مخالف
-306.4	407.4	101	کاملاً مخالف
		2037	مجموع

همان‌طوری که در جدول شماره (۱۸) مشاهده می‌شود، مقدار χ^2 مشاهده شده از مقادیر χ^2 جدول بزرگ‌تر است $878/531 < 48/9$ ، $df=4$ و سطح خطای کمتر از $0/05 < 000/0 = sig$ است. پس با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۱۸ آزمون آماری کای اسکویر مربوط بخش چهارم سؤالات

Test Statistics	
	اهمیت دادن به نظر ناظران
Chi-Square	531.878a
Df	4
Asymp. Sig.	.000
a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 407.4.	

فرضیه اصلی تحقیق: ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی نقش معنادار دارند.

جدول ۱۹ آزمون فراوانی کای اسکویر مجموع سؤالات

مقایسه فراوانی مشاهده‌شده و مورد انتظار مجموع سؤالات تحقیق			
تفاوت فراوانی‌ها	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده‌شده	

کاملاً موافق	2840	1801.2	1038.8
موافق	3478	1801.2	1676.8
نظري ندارم	1551	1801.2	-250.2
مخالف	910	1801.2	-891.2
کاملاً مخالف	227	1801.2	-1574.2
مجموع	9006		

از مجموع ۴۵ سؤال ۷۰/۱۵ فیصد پاسخ‌دهندگان نظر موافق، ۱۲/۶۲ فیصد رأی مخالف و ۱۷/۲۲ فیصد رأی دهنده‌گان نظري نداشتند.

چنانکه در جدول شماره (۲۰) مشاهده می‌شود، مقدار χ^2 مشاهده‌شده از مقادير χ^2 جدول بزرگ‌تر است $df=4, 48/9 < 60/1140$ و سطح خطای کمتر از $\text{sig} = 0/000 < 0/05$ است. پس با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر رد شده فرضیه تحقیق، تأیید می‌شود.

جدول ۲۰ آزمون آماری کای اسکوير مجموع سؤالات

Test Statistics	
	مجموع
Chi-Square	4011.607a
Df	4
Asymp. Sig.	.000
a. 0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 1801.2.	

۱۴. ضريب همبستگي

طوری که در جدول شماره (۲۱) مشاهده می‌شود، ضريب همبستگي بين متغيرها مثبت است؛ یعنی با تقويه هريك از متغيرها، متغير ديگر نیز افزایش می‌یابد. طوری که در جدول مشاهده می‌شود $\text{sig}=0/000$ و پایین‌ترین ضريب همبستگي بين متغيرها بالای ۰/۶۲۰ و ضرایب در سطح $p < 1\%$ معنی‌دار است. از آنجای $\alpha=5\%$ و $p\text{-value} < \alpha$ است. فرض صفر مارد می‌شود و با اطمینان گفته می‌توانیم که بين

95% متغیرهای ما همبستگی و جود دارد.

جدول ۲۱ همبستگی بین چهار بخش از سؤالات پرسش نامه

همبستگی						
اهمیت دادن به نظر ناظران	توان راهنمایی ناظران	جمع‌آوری اطلاعات	تخصص ناظران			
.620**	.729**	.729**	1.000	ضریب همبستگی	تخصص ناظران	ردیف‌های سپیرمن
.000	.000	.000	.	سطح معناداری		
180	173	162	194	فراوانی		
.775**	.838**	1.000	.729**	ضریب همبستگی	نقش راهنمایان در جمع‌آوری اطلاعات	
.000	.000	.	.000	سطح معناداری		
159	163	170	162	فراوانی		
.727**	1.000	.838**	.729**	ضریب همبستگی	توان راهنمایی ناظران	
.000	.	.000	.000	سطح معناداری		
174	183	163	173	فراوانی		
1.000	.727**	.775**	.620**	ضریب همبستگی	اهمیت دادن به نظرات ناظران	
.	.000	.000	.000	سطح معناداری		
191	174	159	180	فراوانی		
معنادار بودند $p<0/01$ کلیه ضرایب در سطح **.						

نتیجه‌گیری

از تحلیل متون، اسناد اداری تعلیمات تخنیکی و مسلکی و تجربیات کشورهای مختلف دریافتیم:

۱. اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی از زمان تأسیس ۱۳۲۶ تا سال ۱۳۹۷ زیر اثر وزارت معارف و تحصیلات علی قرار داشته و به‌عنوان واحد دوم به آن نگاه شده و هیچ‌گاه یک برنامه‌ریزی جامع و بلندمدت نداشته است. این اداره کارمندان مسلکی و حرفوی مطابق نیاز بازار کار آموزش می‌دهد و از طرفی منابع تولید و شغل‌ها همواره در حال تغییر است. بدین لحاظ نیازمند اطلاعات دقیق و دوام‌دار است.

۲. انکشاف مراکز آموزشی و ایجاد رشته‌ها در سطح کشور و هم‌چنین تجهیزات، تشکیلات این اداره بدون برنامه‌ریزی و غیر مناسب و غیر متوازن صورت گرفته است.
۳. پیشرفت‌های سریع آموزشی کشورهای پیشرفته مدیون برنامه‌ریزی دقیق آموزشی است و برعکس بی‌برنامگی یکی از چالش‌های عمده کشورهای توسعه‌نیافته و در حال توسعه است که این اداره نیز در سرنوشت گزینه دوم گرفتار است.
۴. نظام آموزشی یک سیستم است که باید در برنامه‌ریزی آموزشی تمام اجزای آن (درونداد، فرایند و برونداد) باهم مدنظر گرفته شود و در غیر آن سیستم کارایی خود را از دست می‌دهد.
۵. یکی از مشکلات برنامه‌ریزی آموزشی در اکثر کشورها، عدم در نظر گرفتن اطلاعات و جنبه‌های کیفی نظام آموزشی بوده است و جمع‌آوری اطلاعات کیفی نیازمند زمان و افراد متخصص که در جریان آموزش باشند، است.
۶. برنامه‌ریزی آموزشی هر کشور وابسته به شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و جغرافیایی آن کشور است.
۷. با توجه به سیر تاریخی نظارت و راهنمایی آموزشی، روش‌های نظارت در رضایت کارمندان و استادان و بهبود فعالیت‌های آموزشی نقش تعیین‌کننده داشته است و از نظر صاحب‌نظران، ناظران و راهنمایان آموزشی افراد متخصص در امور تعلیم و تربیه بوده و از نزدیک فعالیت‌های مسئولین و استادان مراکز آموزشی را نظارت و راهنمایی می‌نماید.
۸. نتایج تحقیق میدانی نشان می‌دهد که ناظران و راهنمایان آموزشی اداره تعلیمات تخنیکی و مسلکی از دانش و تخصص لازم برخوردارند و می‌توانند اطلاعات را به‌طور کمی و کیفی در جریان نظارت از مراکز آموزشی جمع‌آوری و تحلیل نمایند و از اینکه به‌طور دوام‌دار و به‌صورت مستقیم از جریان آموزش در مراکز آموزشی نظارت می‌نمایند، در اجرای مؤثر برنامه‌های آموزشی نقش بارز دارند. از طرفی هم بین سطح دانش و تخصص ناظران، جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات، توان راهنمایی ناظران در اجرای برنامه‌های آموزشی و اهمیت دادن به نظرات و گزارش‌ها اعضای

نظارت توسط مسئولین این اداره برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها، همبستگی مثبت برقرار است. بدین لحاظ نتایج نهایی نشان داد که ناظران و راهنمایان آموزشی در اصلاح و بهبود برنامه‌ریزی آموزشی اداره تعلیمات تخیکی و مسلکی نقش معنادار دارد؛ لذا پیشنهاد شود که ناظران و راهنمایان آموزشی به‌طور پیوسته ارتقای ظرفیت داده شوند و در جمع‌آوری اطلاعات، تبیین و تدوین برنامه‌ریزی آموزشی از نظرات و پیشنهادهای آنان من‌حیث متخصصین آموزشی، استفاده شود.

فهرست منابع

الف. کتاب‌ها

۱. بازرگان، عباس، (۱۳۹۵)، ارزیابی آموزشی، تهران: نشر سمت.
۲. تقی پورظهير، علی، (۱۳۸۵)، برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، تهران: آگاه.
۳. حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۹۳)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: نشر سمت.
۴. خلیلی شورینی، سیاوش، (۱۳۸۲)، اصول و مبانی برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: نشر یادواره کتاب.
۵. رضائیان، علی، (۱۳۸۶)، تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم، تهران: نشر سمت.
۶. شیرازی، علی، (۱۳۹۲)، مدیریت آموزشی، تئوری، تحقیق و کاربرد، تهران: موسسه کتاب مهربان نشر.
۷. عسکری، علی و هومن، حیدر علی، (۱۳۹۲)، آزمون مجذورکای (مبانی، کاربرد و تفسیر)، تهران: نشر سمت.
۸. فیوضات، یحیی، (۱۳۸۷)، مبانی برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: نشر ویرایش.
۹. کپهر، ویلفرید و کوهلر، هلموت، (۲۰۲۰)، کتاب رهنمود آمرین تعلیمات تخنیکي و مسلکی. giz موسسه.
۱۰. کریمی، رامین، (۱۳۹۴)، راهنمای آسان تحلیل آماری با *spss*، تهران: نشر هنگام.
۱۱. گلیکمن، کارادی، گوردون، استفن پی و گوردون، ژوویتام. راس، (۱۳۹۱)، نظارت و رهبری آموزشی رویکرد تحولی، (مترجم: غلامرضا. شمس مورکانی، محمود ابوالقاسمی)، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۱۲. گودرزی، محمدعلی، (۱۳۹۲)، مقدمات برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، انتشارات الکترونیکی مادیسیج، www.madsg.com/ebook
۱۳. محسن پور، بهرام، (۱۳۸۲)، مبانی برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: نشر سمت.

۱۴. نیکنامی، مصطفی، (۱۳۹۸)، نظارت و راهنمایی آموزشی، تهران: نشر سمت.
۱۵. ب. مقالات
۱۶. احمدیان، محم. (۲۷ آبان ۱۳۹۴)، اخلاق و منش ناظران و مدیر و تأثیر آن در بهسازی معلمان با رویکرد اسلامی، کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روان‌شناسی و علوم اجتماعی. تهران- ایران، مرکز همایش‌های بین‌المللی صداوسیما.
۱۷. عبدالهی، بیژن (۱۳۹۵)، نظارت آموزشی کلاس درس محور (نظارت بالینی). تهران: مرآت.
۱۸. عزتی، میترا، سیفی، علی و محمداسماعیلی، فائزه، (۱۴۰۰)، بررسی عملکرد ناظران و راهنمایان آموزشی در طرح راهبران آموزشی و تربیتی و مقایسه آن با طرح معلمان راهنمای روستایی در استان خراسان جنوبی، فصلنامه توسعه حرفه‌ای معلم، سال ششم، شماره اول، ۱۷-۲۵.